

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.34015/2523-4552.2026.2.20
УДК 343.1

Войтенко А. В.,
аспірантка кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5444-301X>

КОНЦЕПТ ПОЗИТИВНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЕРЖАВИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ З МАТЕРІАЛЬНИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ

У статті розглядається питання еволюції позитивних процесуальних зобов'язань держави як гаранта забезпечення превенції порушення матеріального аспекту. Для цього авторка зосереджує увагу на аналізі ключових міжнародних документів, якими визначається зміст основоположних прав людини, окремих дотичних наукових розробок у цьому аспекті, а також релевантної практики Європейського суду з прав людини, застосовані яким динамічний та системний способи тлумачення зрештою і сприяли формулюванню концепту позитивних процесуальних зобов'язань.

Також у роботі виокремлюються ознаки, що можуть характеризувати позитивні зобов'язання держави та її представників, незалежно від їх конкретного типу, а саме: а) мають конституційно-правову та міжнародно-правову основу; б) їх нормативне закріплення може мати експліцитно-імпліцитний характер (мається на увазі те, що сутність таких обов'язків безпосередньо не розкрита в змісті самої статті Європейської конвенції з прав людини, а переважно вимагає застосування Європейським судом з прав людини різних способів тлумачення); в) висувають до держави вимогу активної поведінки у спосіб, що здатний якнайкраще гарантувати дотримання прав і свобод людини; г) змістом активної поведінки держави є вжиття розумних, необхідних і релевантних заходів, що можуть бути як превентивного, так і наступного характеру; ґ) основною метою цих зобов'язань є створення умов для охорони та захисту основоположних прав і свобод людини як з боку представників держави, так і з боку приватних осіб (так званий «горизонтальний ефект»).



Висновано також можливість виокремлення двох підтипів процесуальних (або процедурних) зобов'язань – по-перше, запровадження та функціонування системи кримінальної юстиції, що потенційно здатна належно реагувати на порушення фундаментальних прав людини, по-друге, безпосередній обов'язок провести ефективне розслідування конкретних фактів посягань на такі права як з боку представників держави, так і з боку приватних осіб. Стосовно питання співвідношення між процесуальними і матеріальними зобов'язаннями резюмовано їх самостійний і незалежний характер. При цьому, незважаючи на еволюцію процесуального зобов'язання саме з огляду на потребу забезпечення ефективного дотримання матеріальних зобов'язань, ЄСПЛ неодноразово констатував порушення процесуального аспекту навіть за відсутності скарг на матеріальний аспект або їх недоведеність заявниками.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, ефективне розслідування, права людини, позитивні зобов'язання, Європейський суд з прав людини.

Постановка проблеми. Аналіз деяких ключових аспектів базових міжнародних договорів, призначення яких, насамперед, спрямовано на визначення каталогу основоположних прав і свобод людини, а також розкриття їх змісту, підкреслює особливу роль держави та її представників у забезпеченні поваги до цих прав. Так, для прикладу, згідно з параграфом 3 Преамбули Загальної декларації прав людини [1], функціонування принципу верховенства права має захищати права людини, щоб уникнути ситуації, коли люди будуть змушені вдаватися «до повстання як останнього засобу проти тиранії та гноблення». Обов'язок держав-учасниць Європейської конвенції з прав людини гарантувати кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права та свободи, визначені в цьому міжнародному договорі, також безпосередньо закріплений у статті 1 цієї Конвенції [2]. Аналогічно, стаття 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права вимагає від держав, які приєдналися до цього документа, не лише поважати, а й забезпечувати

для всіх осіб, що перебувають на їхній території та підпадають під їхню юрисдикцію, права, визнані цим міжнародним договором, зокрема, у разі необхідності, вживати заходів, які можуть бути необхідними для реалізації цих прав, за умови, що це відповідає конституційним процедурам таких держав та положенням цього Пакту [3].

Отже, наведене міжнародно-правове підґрунтя вказує на особливе значення дотримання державою та її представниками розглядуваної категорії зобов'язань як на правотворчому, так і правозастосовному рівнях, оскільки це є гарантією забезпечення фундаментальних прав і свобод людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика позитивних зобов'язань держави, передусім, у світлі стандартів Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд), стала предметом доктринального дослідження Г. Христової. До того ж низка інших україномовних наукових публікацій також присвячена окремим аспектам цієї тематики – йдеться про роботи таких вче-

них, як А. Бадида, І. Караман, В. Лемак, Ю. Разметаєва та ін. Не менш важливими є наукові здобутки, висвітлені з розглядуваної проблематики в англомовних наукових джерелах таких дослідників, як J.-F. Akandji-Kombe, K. Starmer, V. Stoyanova, E. Yildiz, G. Yudkivska та ін. Поряд із цим, у цих наукових працях переважно розглядається питання про загалом позитивні зобов'язання без концентрації окремої уваги безпосередньо на процесуальних зобов'язаннях та різноманітних аспектах їх співвідношення з матеріальними (як негативними, так і позитивними).

Постановка завдання. Метою статті є розкриття концепту позитивних процесуальних зобов'язань стосовно проведення ефективного розслідування у світлі доктринальних підходів і практики ЄСПЛ, а також з'ясування векторів їх співвідношення з негативними та позитивними матеріальними зобов'язаннями держави.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що положення, наведені вище, можуть бути розглянуті як міжнародно-правова основа для зобов'язань держави не лише уникати втручання в основоположні права людини (тобто, передусім, діяти пасивно), але також виконувати свої позитивні обов'язки, що означає вимогу до представників держави вживати належні заходи (в широкому сенсі), спрямовані на захист прав і свобод людини, діючи проактивно. Це цілком кореспондує із закріпленим у абз. 2 ст. 3 Конституції України головним обов'язком держави утверджувати та забезпечувати права і свободи людини, а також нести відповідальність перед людиною за свою діяльність [4].

Стосовно ж академічної основи виокремлення позитивних зобов'язань, то можна, без сумніву, відмітити дослідження Г. О. Хрислової, присвячене розробці доктрини позитивних зобов'язань держави щодо прав людини та розкриттю її основних положень, етапів формування, типології цих зобов'язань тощо [5]. Так, ґрунтуючись на аналізі практики ЄСПЛ, науковиця вказує на можливість виокремлення п'яти різновидів позитивних зобов'язань, а саме: (1) створення «національної правової рамки», що забезпечуватиме ефективний захист конвенційних прав; (2) запобігання порушенню прав, гарантованих Конвенцією (обов'язок «превентивних дій»); (3) забезпечення інформування та консультування осіб стосовно порушень прав і свобод, що гарантуються ЄКПЛ; (4) реагування на порушення конвенційних прав шляхом проведення розслідування; (5) забезпечення індивідів ресурсами для запобігання порушенню їх прав, гарантованих ЄКПЛ [6, с. 114-115].

З огляду на вищезазначене Г. О. Хрислова у своєму дисертаційному дослідженні пропонує авторське бачення дефініції поняття «позитивні зобов'язання держави» як «юридичної повинності держави в особі всіх її гілок влади запроваджувати прийнятні, належні й достатні заходи матеріального або процесуального, юридичного або фактичного характеру для захисту від порушень всього спектра прав людини з боку публічних або приватних осіб та сприяння їх реалізації, межі яких визначаються принципом пропорційності, пріоритетами й ресурсами держави за широкої свободи розсуду у виборі засобів виконання таких зобов'язань» [5, с. 9]. На ключові

човий сенс позитивних зобов'язань як необхідність вжиття національними органами влади розумних, потрібних і адекватних, релевантних заходів вказує також J.-F. Akandji-Kombe [7, с. 7].

Як вже вказувалося вище, обґрунтування покладення на державу та її представників позитивних обов'язків різних типів, передусім впливає із динамічного тлумачення положень ЄКПЛ, що закріплюють нормативний зміст відповідного права (як, наприклад, у випадку із тлумаченням ЄСПЛ приписів п. 1 ст. 2 Конвенції, що гарантують право на життя – зокрема, перше речення, згідно з яким право кожної особи на життя має бути захищено законом), а також системного тлумачення субстантивних статей ЄКПЛ поряд із її статтею 1, зміст якої вже наводився вище. У науковій літературі також відмічається існування тренду у практиці ЄСПЛ щодо виведення позитивних зобов'язань з «комбінації» конкретних правозахисних положень ЄКПЛ та загального принципу «верховенства права» («держави, керованої верховенством права»), який Суд розглядає як один з основоположних принципів демократичного суспільства, природно властивий усім статтям Конвенції [6, с. 111; 7, с. 9].

Отже, з огляду на вищевикладене, спробуємо сформулювати ознаки, що можуть характеризувати позитивні зобов'язання держави та її представників, незалежно від їх конкретного типу: а) мають конституційно-правову та міжнародно-правову основу; б) їх нормативне закріплення може мати експліцитно-імпліцитний характер (мається на увазі те, що сутність таких обов'язків

безпосередньо не розкрита в змісті самої статті ЄКПЛ, а переважно вимагає застосування Судом різних способів тлумачення); в) висувають до держави вимогу активної поведінки у спосіб, що здатний якнайкраще гарантувати дотримання прав і свобод людини; г) змістом активної поведінки держави є вжиття розумних, необхідних і релевантних заходів, що можуть бути як превентивного, так і наступного характеру; ґ) основною метою цих зобов'язань є створення умов для охорони та захисту основоположних прав і свобод людини як з боку представників держави, так і з боку приватних осіб (так званий «горизонтальний ефект»).

Надалі вбачаємо логічним коротко розглянути питання типології позитивних зобов'язань держави, що дозволить конкретніше розкрити сутність процесуальних обов'язків, а також з'ясувати особливості їх співвідношення із матеріальними (субстантивними). Зокрема, як вказується у спеціальній юридичній літературі з цього аспекту, основним критерієм поділу може виступати характер, суть дій, що очікуються від держави. Так, матеріальні зобов'язання можуть вимагати від органів національної влади вжиття основних заходів, необхідних для повного здійснення гарантованих прав, наприклад, встановлення належних правил, що регулюють втручання поліції, заборона жорстокого поводження або примусової праці тощо. Натомість процесуальні зобов'язання є вимогою стосовно організації внутрішніх процедур для забезпечення кращого захисту осіб, а також щодо забезпечення достатніх засобів правового захисту у разі по-

рушень прав. Як вказує J.-F. Akandji-Kombe, друга категорія зобов'язань забезпечує базис для виокремлення прав осіб, які заявляють про порушення їхніх прав, на ефективне розслідування та, у ширшому контексті, обов'язок держави прийняти кримінальне законодавство, яке є як стримуючим, так і ефективним [7, с. 16]. Г. О. Христова також окреслює матеріальні (субстантивні) зобов'язання як ті, що передбачають забезпечення основних засобів, необхідних для повного володіння й користування гарантованими правами людини. На противагу цьому, на думку вченої, процедурні зобов'язання, насамперед, охоплюють саме проведення ефективного, оперативного й невідкладного розслідування випадків порушення прав людини незалежними компетентними особами [5, с. 19].

Деталізація позитивних процесуальних зобов'язань держави дозволяє виокремити два їх різновиди, які, вочевидь, є взаємопов'язаними, хоча їх виникнення може бути зумовлене різними факторами. Так, на думку В. Стоянової, позиція якої загалом кореспондує із підходом J.-F. Akandji-Kombe, пропонує розглядати, з одного боку, загальне зобов'язання держав мати ефективну систему юстиції, здатну потенційно відреагувати на випадки, коли існує ризик заподіяння шкоди основоположним правам людини (як, наприклад, життю, здоров'ю людини, повазі до людської гідності тощо). При чому коли йдеться про цей перший тип зобов'язання, то його виконання не вимагає конкретного виду провадження (оскільки будь-яка процедура, зокрема, кримінальна, цивільна, адміністративна,

дисциплінарна, їх комбінація та ін., для певних обставин може бути достатньою та задовільною). Водночас, як вказує науковиця, другий тип процесуального або процедурного зобов'язання передбачає саме вимогу ініціювання та проведення агентами держави конкретного типу розслідування – офіційного кримінального. При цьому обидва типи цієї розглядуваної категорії позитивних зобов'язань охоплюють вимоги стосовно незалежності, ретельності, оперативності, публічного нагляду та залученості потерпілих, проте, як вже відмічалось вище, їх виникнення не завжди збігається [8, с. 123-124].

Розкриття питання щодо концептуального змісту позитивних процесуальних зобов'язань, вочевидь, буде неповним без з'ясування обсягу їх дії. При цьому цей аспект охоплює як визначення переліку прав людини, порушення яких може зумовлювати виникнення у держави та її представників позитивного процесуального зобов'язання, так і встановлення того, чи поширюються процесуальні зобов'язання провести ефективне розслідування на випадки, коли порушення прав людини мало місце з боку приватних, а не державних суб'єктів.

Досить поширеною є думка, що позитивні процесуальні зобов'язання виникають виключно стосовно прав людини, гарантованих ст.ст. 2 та 3 ЄКПЛ. Навіть на сторінці ЄСПЛ, присвяченій наданню дефініцій окремих понять, процесуальні зобов'язання розкриваються саме з відсилкою до положень згаданих вище статей [9]. Поряд із цим, з огляду на аналіз конкретних прикладів рішень ЄСПЛ та аргументації, наведеної в

них, вчені небезпідставно стверджують про можливість виникнення зобов'язання на проведення ефективного розслідування або, в більш широкому сенсі, зобов'язання забезпечити функціонування ефективної системи юстиції для реагування на випадки порушення і інших прав людини, закріплених у Конвенції.

Для прикладу, В. Стоянова вказує на те, що зміст та обсяг процесуального зобов'язання був розкритий та проаналізований Судом і стосовно прав, закріплених у ст. 8 ЄКПЛ, у світлі принципів та стандартів, аналогічних тим, що зазвичай беруться до уваги ЄСПЛ у розрізі ст. ст. 2 та 3 Конвенції. Однак, як відмічає науковиця, розглядуване зобов'язання, коли досліджується щодо ст. 8 ЄКПЛ, набуває певної специфіки [8, с.123]. Щодо можливості виокремлення позитивного процесуального зобов'язання вже стосовно права особи на свободу, гарантованого ст. 5 ЄКПЛ, висловлюється E.Yildiz [10, p. 1]

Наведені умовиводи можуть бути підтверджені прикладами з практики ЄСПЛ. Зокрема, стосовно ст. 5 ЄКПЛ Суд у низці справ вказав на те, що позитивне зобов'язання вживати необхідні та відповідні заходи для забезпечення захисту від незаконного втручання в право на свободу впливає зі змісту першого речення п. 1 ст. 5 Конвенції. Порушення цього зобов'язання може мати місце, наприклад, коли держави не вжила розумні кроку для запобігання позбавлення свободи, про яке агенти держави знали або повинні були знати, або якщо національні органи влади не були спроможні врегулювати ситуацію між приватними особами [11, п. 239; 12, п.п. 123-125].

Про процесуальне зобов'язання за ст. 8 ЄКПЛ Суд висловлюється в рішенні по справі «Ірина Смірнова проти України» (заява №1870/05) від 13 жовтня 2016 р. Зокрема, заявниця серед іншого скаржилася на порушення щодо неї ст. 8 Конвенції, оскільки органи державної влади не захистили її житло та приватне життя від небажаного втручання незнайомих осіб. Суд відмітив, що кримінально-правовий засіб юридичного захисту може бути необхідним у справах, які стосуються особливо тяжких посягань на фізичну та психологічну недоторканність особи, хоча стосовно менш тяжких втручань у сферу, охоронювану ст. 8 ЄКПЛ, відповідний обов'язок держави може бути виконаний і шляхом запровадження цивільно-правових засобів. У цій справі ЄСПЛ, проаналізувавши всі можливі нормативно закріплені способи захисту права заявниці, виснував, що національна нормативно-правова база не надала заявниці необхідних процесуальних гарантій для захисту її права на повагу до житла і приватного життя [13, п. п. 92, 99].

Стосовно ж другого підпитання про дію так званого «горизонтального ефекту» позитивного процесуального зобов'язання, доцільним буде згадати висновок ЄСПЛ, сформульований у рішенні по справі Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey (Appl. no. 24014/05) від 14 квітня 2015 р., де ЄСПЛ наголосив на тому, що відповідне зобов'язання неухильно вимагає проведення ефективного офіційного розслідування, якщо є підстави вважати, що особа отримала потенційно смертельні поранення за підозрілих обставин, навіть незважаючи на те, що особа, підозрювана у

посяганні на життя цієї особи, не виступала як представник держави [14, п. 171]. Отже, позитивне процесуальне зобов'язання залишається актуальним незалежно від того, хто саме порушив основоположне право людини в його негативному аспекті.

Наведене логічно підводить нас до такого аспекту нашої роботи, як співвідношення процесуального та матеріального зобов'язань, оскільки коли йдеться про негативне матеріальне зобов'язання «не втручатися», саме по собі його дотримання з боку агентів держави або їх непричетність до його порушення, не може розглядатися як автоматичне підтвердження відсутності в діях національних органів влади порушень стосовно процесуальних зобов'язань.

Насамперед, очевидний зв'язок простежується у світлі формулювання ідеї процесуального зобов'язання, що, наприклад, продемонстровано ЄСПЛ у рішенні по справі *Armani Da Silva v. United Kingdom*. Зокрема, в п. 230 згаданого рішення було відзначено, що негативне матеріальне зобов'язання не було б ефективним на практиці за відсутності процедури перевірки законності застосування летальної сили представниками держави. Це обумовлює потребу закріплення та функціонування певної форми ефективного офіційного розслідування у випадках, коли особи загинули внаслідок застосування сили, зокрема, з боку агентів держави. Звідси Суд виснував потребу забезпечення адекватної реакції держави з використанням доступних і розумно очікуваних засобів. Саме такий підхід, на думку ЄСПЛ, щодо правотворчої та адміністративної практики, здатен створити умови

для захисту, зокрема як в розгляданій справі, права на життя, щоб будь-які порушення цього права припинялися та каралися [15, п. 230].

Важливий висновок зроблений ЄСПЛ у цій справі у наступному параграфі – згідно з ним, процесуальне зобов'язання, передбачене ст. 2 ЄКПЛ, має розглядатися як окреме зобов'язання, а отже може йтися про окреме та незалежне «втручання». Зважаючи на це, Суд може розглядати питання про процесуальні зобов'язання відокремлено від питання про дотримання матеріального зобов'язання, і, відповідно, може констатувати порушення відповідної статті Конвенції самостійно, навіть за відсутності будь-якої скарги щодо його матеріального аспекту [15, п. 231].

Поряд із цим, як стверджує E.Yildiz, найпоширенішим випадком все ж є ситуація, коли дотримання того чи іншого положення Конвенції буде оцінюватися послідовно на двох рівнях (тобто йдеться про подвійну перевірку). Як відмічає автор, у такому разі, якщо сторони надають йому таку можливість шляхом відповідного формулювання своїх скарг, ЄСПЛ не обмежиться перевіркою того, чи було порушено матеріальне право, а натомість він також перевірить, чи провели національні органи ефективне розслідування фактів, щодо яких подано скаргу як таких, що порушують це право, або чи вони забезпечили ймовірній жертві (жертвам) ефективні засоби правового захисту на національному рівні [10, с. 16-17].

У світлі розглядуваного питання цікавими є приклади, коли дотримання або недотримання процесуальних вимог могло мати вплив на

оцінку ймовірних порушень матеріального права. Так, у рішенні по справі *Taniş and others v. Turkey* (Application no. 65899/01) від 2 серпня 2005 р., ЄСПЛ дійшов переконання про наявність втручання у право на життя особи, яка зникла безвісти, саме з огляду на недоліки у внутрішньому судовому провадженні та відсутність належної старанності з боку органів влади під час проведення розслідування [16]. До того ж, Суд може визнати державу відповідальною як за порушення матеріального права, так і за невиконання її процесуального зобов'язання коли, наприклад, йдеться про відсутність ефективного розслідування щодо особи, яка зникла безвісти, що саме по собі становить невиконання вимог ст. 2 Конвенції, водночас якщо це зачіпає родину зниклої особи, це може, крім того, становити нелюдське та/або принижуюче гідність поводження вже за ст. 3 у її негативному матеріальному аспекті [17].

На противагу цьому, цікавою з погляду наукового аналізу питання про співвідношення процесуального та матеріального зобов'язань може бути позиція ЄСПЛ, викладена в рішенні по справі *Кулик проти України* (заява №30760/06) від 23 червня 2016 р. Зокрема, Суд, з одного боку, зважаючи на недосагнення стандарту доказування поза розумним сумнівом, резюмував неможливість дійти висновку, що тілесні ушкодження заявника були заподіяні працівниками міліції, як він стверджував. Тому ЄСПЛ не зміг зробити висновок, що було порушено матеріальний аспект статті 3 Конвенції (п.п. 80-83. Поряд із цим, розглянувши всі недоліки проведеного національними органами влади розслідування

(п.п. 96-107), Суд констатував неефективність розслідування скарг заявника, підкресливши що хоча заявник не обґрунтував свою скаргу за матеріальним аспектом статті 3 Конвенції, саме непроведення органами державної влади ефективного розслідування за скаргою заявника залишило нез'ясованими найважливіші питання справи. З огляду на це, ЄСПЛ виснував наявність порушення процесуального аспекту ст. 3 ЄКПЛ [18, п. 108].

Висновки. Проведене дослідження дає підстави резюмувати самостійний характер позитивного процесуального зобов'язання держави. Його формулювання та визначення його змісту, з одного боку, ґрунтується на положеннях фундаментальних міжнародних документів, що визначають каталог прав людини, а з іншого боку, стає можливим завдяки динамічному та системному тлумаченню, застосованому ЄСПЛ у релевантній практиці. Аналіз останньої, так само як і академічних досліджень, присвячених цій тематиці, вказує на можливість виокремлення двох підтипів процесуальних (або процедурних) зобов'язань – поперше, запровадження та функціонування системи кримінальної юстиції, що потенційно здатна належно реагувати на порушення фундаментальних прав людини, по-друге, безпосередній обов'язок провести ефективне розслідування конкретних фактів посягань на такі права як з боку представників держави, так і з боку приватних осіб. Стосовно питання співвідношення між процесуальними і матеріальними зобов'язаннями може бути резюмовано їх самостійний і незалежний характер. При цьому, незважаючи на еволюцію

процесуального зобов'язання саме з огляду на потребу забезпечення ефективного дотримання матеріальних зобов'язань, ЄСПЛ неодноразово

констатував порушення процесуального аспекту навіть за відсутності скарг на матеріальний аспект або їх недоведеність заявниками.

Список використаних джерел

1. The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) (adopted 10 December 1948) 217 A (III) UNTS. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (дата звернення: 24.04.2026).
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights, as amended). URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG (дата звернення: 24.04.2026).
3. The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) (adopted 16 December 1966) 2200A (XXI). UNTS. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (дата звернення: 24.04.2026).
4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
5. Христова Г. О. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 42 с.
6. Христова Г. О. Формування доктрини позитивних зобов'язань держави Європейським судом з прав людини. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20-21 вересня 2013 р.)* / за ред. С.В. Ківалова; НУ «ОЮА» Одеса: Фенікс, 2013. С. 105-119. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c1ad2891-29bf-4588-83e5-c9ee958aa619/content> (дата звернення: 25.04.2026).
7. Akandji-Kombe J.-F. Positive obligations under the European Convention on Human Rights: A guide to the implementation of the European Convention on Human, Human rights handbooks, No. 7. 72 P.
8. Stoyanova V. Positive Obligations under the European Convention on Human Rights: Within and Beyond Boundaries (Oxford, 2023; online edn, Oxford Academic, 19 Oct. 2023). DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780192888044.001.0001>
9. Procedural obligation to investigate (назва з екрану). *ECHR Toolkit for professionals*. URL: <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/definitions> (дата звернення: 25.04.2026).
10. Yildiz E. And then the Court Created Procedural Obligations: A look into the European Court of Human Rights: path working paper, presented at Law and Society Association Conference, 27-31 May 2020. 24 p. URL: <https://repository.graduateinstitute.ch/record/302025/files/working-paper-5-and-then-the-court-created-procedural-obligations-a-look-into-the-european-court-of-human-rights-1.pdf> (дата звернення: 25.04.2026).
11. Judgment ECtHR in case of El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (Application no. 39620/09) from 13 December 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115621> (дата звернення: 15.05.2026).
12. Judgment ECtHR in case of Medova v. Russia (Application no. 25385/04) from 15 January 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-90645> (дата звернення: 25.04.2026).

13. Рішення ЄСПЛ у справі Ірина Смірнова проти України (заява №1870/05) від 13 жовтня 2016 р. URL: https://protocol.ua/ua/irina_smirnova_proti_ukraini/ (дата звернення: 25.04.2026).

14. Judgment ECtHR in case of Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey (Application no. 24014/05), from 14 April 2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-154007> (дата звернення: 25.04.2026).

15. Judgment ECtHR in case of Armani Da Silva v. the United Kingdom (Application no. 5878/08) [Grand Chamber], from 30 March 2016. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161975> (дата звернення: 25.04.2026).

16. Judgment ECtHR in case of Taniş and others v. Turkey (Application no. 65899/01) from 2 August 2005. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70021> (дата звернення: 25.04.2026).

17. Judgment ECtHR in case of Kurt v. Austria (Application no. 62903/15) [Grand Chamber], from 15 June 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210463> (дата звернення: 25.04.2026).

18. Рішення ЄСПЛ у справі Кулик проти України (заява №30760/06) від 23 червня 2016 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-221758> (дата звернення: 25.04.2026).

References

1. The Universal Declaration of Human Rights (1948, December 10), 217 A (III) U.N. General Assembly. United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [European Convention on Human Rights]. (1950, November 4). Council of Europe. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG

3. International Covenant on Civil and Political Rights (1966, December 16), 2200A (XXI) U.N. General Assembly. United Nations. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

4. Constitution of Ukraine (1996, June 28). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Khrystova, H. O. (2019). Doktryna pozytyvnykh zobov'язan derzhavy u sferi prav liudyny [Doctrine of positive obligations of the state in the field of human rights] (Doctoral dissertation abstract, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv).

6. Khrystova, H. O. (2013). Formuvannia doktryny pozytyvnykh zobov'язan derzhavy Yevropeiskym sudom z prav liudyny [Formation of the doctrine of positive obligations of the state by the European Court of Human Rights]. In S. V. Kivalov (Ed.), *Pravove zabezpechennia efektyvnoho vykonannya rishen i zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Materialy 2-yi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Odesa, 20–21 veresnia 2013 r.) [Legal support for effective execution of judgments and application of the case law of the European Court of Human Rights: Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference] (pp. 105–119). Feniks. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c1ad2891-29bf-4588-83e5-c9ee958aa619/content>

7. Akandji-Kombe, J.-F. (2007). Positive obligations under the European Convention on Human Rights: A guide to the implementation of the European Convention on Human Rights (Human rights handbooks No. 7). Council of Europe.

8. Stoyanova, V. (2023). Positive obligations under the European Convention on Human Rights: Within and beyond boundaries. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192888044.001.0001>

9. Procedural obligation to investigate. (n.d.). ECHR Toolkit for Professionals. Council of Europe. <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/definitions>

10. Yildiz, E. (2020). And then the Court created procedural obligations: A look into the European Court of Human Rights [Working paper presented at the Law and Society Association Conference, 27–31 May 2020]. <https://repository.graduateinstitute.ch/record/302025/files/working-paper-5-and-then-the-court-created-procedural-obligations-a-look-into-the-european-court-of-human-rights-1.pdf>

11. El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, Application No. 39620/09, European Court of Human Rights (2012, December 13). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115621>

12. Medova v. Russia, Application No. 25385/04, European Court of Human Rights (2009, January 15). <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-90645>

13. Iryna Smyrnova v. Ukraine, Application No. 1870/05, European Court of Human Rights (2016, October 13). https://protocol.ua/ua/irina_smirnova_proti_ukraini/

14. Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey, Application No. 24014/05, European Court of Human Rights (2015, April 14). <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-154007>

15. Armani Da Silva v. the United Kingdom, Application No. 5878/08 [Grand Chamber], European Court of Human Rights (2016, March 30). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161975>

16. Taniş and Others v. Turkey, Application No. 65899/01, European Court of Human Rights (2005, August 2). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70021>

17. Kurt v. Austria, Application No. 62903/15 [Grand Chamber], European Court of Human Rights (2021, June 15). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210463>

18. Kulyk v. Ukraine, Application No. 30760/06, European Court of Human Rights (2016, June 23). <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-221758>

Voytenko A. V., Ph.D. student at the Department of Criminal Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5444-301X>

The Concept of State's Positive Procedural Obligations to Conduct Effective Investigation and their Correlation with Material Obligations

This article examines the evolution of the state's positive procedural obligations as a safeguard against violations of substantive aspects. To achieve this, the author focuses on analysing key international instruments that define the content of fundamental human rights, specific scientific works in this area, as well as the relevant case law of the European Court of Human Rights, which applied dynamic and systematic methods of interpretation that ultimately contributed to the formulation of the concept of positive procedural obligations.

Furthermore, characteristics that may define the positive obligations of the state and its representatives, irrespective of their specific type, are identified in the research, namely: a) they have a constitutional and international legal basis; b) their regulatory consolidation may be of an explicit or implicit nature (meaning that the essence of such obligations is not directly set out in the text of the European Convention on Human Rights itself, but primarily requires the European Court of Human Rights to apply various methods of interpretation); c) require the state to act proactively in a manner that best ensures the observance of human rights and free-

doms; d) the essence of the state's proactive conduct lies in taking reasonable, necessary and relevant measures, which may be either preventive or subsequent in nature; e) the primary aim of these obligations is to create conditions for the protection and safeguarding of fundamental human rights and freedoms by both state representatives and private individuals (the so-called 'horizontal effect').

It has also been concluded that two subtypes of procedural obligations can be identified: firstly, the establishment and functioning of a criminal justice system that is potentially capable of responding appropriately to violations of fundamental human rights; secondly, the direct obligation to conduct an effective investigation for specific cases of infringements of such rights, whether committed by state officials or private individuals. Regarding the relationship between procedural and substantive obligations, their autonomous and independent nature has been summarised. However, despite the evolution of procedural obligations precisely in view of the need to ensure effective compliance with substantive obligations, the ECtHR has repeatedly found violations of the procedural aspect even in the absence of complaints regarding the substantive aspect or where such complaints have not been substantiated by the applicants.

Keywords: *criminal proceedings, pre-trial investigation, effective investigation, human rights, positive obligations, European Court on Human Rights.*

Цитування за ДСТУ 8302:2015: Войтенко А. В. Концепт позитивних процесуальних зобов'язань держави щодо проведення ефективного розслідування та їх співвідношення з матеріальними зобов'язаннями. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2026. № 2(36). С. 230-242. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.2.20>

Citation APA: Voytenko, A. V. (2026). Kontsept pozytyvnykh protsesualnykh zobov'iazan derzhavy shchodo provedennia efektyvnoho rozsliduvannia ta yikh spivvidnoshennia z materialnymy zobov'iazanniamy [Foreign Experience of the Digitalisation of Social and Labour Relations (A Case Study of Estonia and Poland)]. *Bulletin of the Penitentiary association of Ukraine*, 2(36), 230-242. <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.2.20>

Внесок автора. Автор самостійно здійснила концептуалізацію дослідження, аналіз джерел, підготовку тексту статті та формулювання висновків. Автор ознайомила з остаточною версією рукопису, схвалив її та погодився з поданням статті до публікації.

Академічна доброчесність. Автор підтверджує оригінальність, точність і достовірність тексту статті та наведених у ній результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності.

Використання інструментів штучного інтелекту). Автор засвідчує, що під час підготовки цієї статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Фінансування. Дослідження виконано в межах наукової діяльності авторів у відповідних установах і не мало окремого зовнішнього фінансування.

Author Contribution. The author independently conceptualized the study, analyzed the sources, prepared the text of the article, and formulated the conclusions. The author reviewed the final version of the manuscript, approved it, and agreed to submit the article for publication.

Academic Integrity Statement. The author confirms the originality, accuracy, and reliability of the text of the article and the results presented therein, as well as compliance with the principles of academic integrity.

Use of Artificial Intelligence Tools. The author certifies that no artificial intelligence tools were used in the preparation of this article.

Conflict of Interest. The author declares that there is no actual or potential conflict of interest.

Funding. The study was carried out within the framework of the authors' academic activity at their respective institutions and received no specific external funding.

Надійшла: 29.04.2026

Прийнята до друку: 19.05.2026

Опублікована: 31.05.2026

Received: 29 April 2026

Accepted for publication: 19 May 2026

Published: 31 May 2026